

*A kínai soft power vizsgálata Magyarországon a kínai-magyar
kulturális és oktatási kapcsolatok tükrében*

Tézisgyűjtemény

2022

Wang Qiuping

I. Kutatási előzmények és a téma indoklása

A Kínai Népköztársaság 1949-es megalakulását követően Magyarország az elsők között vette fel a diplomáciai kapcsolatot a pekingi kormánnyal. A két ország között szinte azonnal megindult a kulturális és oktatási együttműködés. Ennek intenzitása az azóta eltelt több mint hetven év során folyamatosan változott, ugyanakkor összegezve elmondhatjuk, hogy a két ország között a kultúra és az oktatás területén rendkívül komoly együttműködés zajlott, és zajlik ma is.

A disszertáció igyekszik feltárni a kínai kulturális és oktatási csereprogramok alakulását a kínai-magyar diplomáciai kapcsolatok felvételét követően, majd az így kapott információk alapján megvizsgálja a kínai puha hatalom alakítását és forrásait Magyarországon. Tekintettel a Kína és Magyarország közötti kapcsolatok történelmi hullámvölgyeire és a kétoldalú kapcsolatok elmúlt években tapasztalt gyors fejlődésére, az elemzés során éppen a két ország közötti kétoldalú kapcsolatok történelmi dimenziója a kiindulópont. Az értekezésben néhány olyan reprezentatív történelmi időszakot választottam ki a Kínai Népköztársaság megalapításától napjainkig, amely a két csúcspontot és annak folytatását mutatja a hidegháború és a multipolarizálódó világrend ideje alatt, és ily módon megvizsgáltam és értékeltem Kína puha erejének magyarországi alakítását, annak módzatait, valamint Kína puha hatalmának forrásait.

Kína és Magyarország az esettanulmányba bevont országok, aminek magyarázata összetettebb, és választásuk épp ezzel az összetettséggel válik a tudományos kutatás szempontjából igazolhatónak. Mindkét ország rendelkezik olyan sajátos jellemzővel,

amely további eredményeket nyújthat a jelen kutatásban. Az esettanulmány két fő alakja közül az egyik Magyarország, sajátossága pedig a politikai rendszerének megváltoztatásával kapcsolatos tapasztalataiban tükröződik. Az 1989-es magyarországi rendszerváltás gyökeresen átírta a kínai-magyar kapcsolatok fejlődésének a trendjét és ütemét. A rendszerváltás maga, illetve az előtte és utána lévő időszak, valamint a nemzetközi helyzet változásával megjelenő különböző tényezők befolyásolták a kínai-magyar bilaterális kapcsolatok fejlődését. Az esettanulmányban szereplő másik ország Kína. Politikai okok miatt Kína és a nyugati világ között bizalmatlanság tapasztalható. A „Kínai fenyegetésmélet” árnyékában Kína tudatosan törekszik puha erejének erősítésére. A 1990-es években Joseph Nye az egyik művében már azt írta, hogy „Kína gyors felemelkedése Thuküdidész csapdába hozhatja a riválisát, ami katonai konfliktust okoz majd” (Nye, 1998, p. 23). John Mearsheimer is kijelentette, hogy Kína a hatalmát tekintve nem emelkedhet békésen (Mearsheimer, 2001, p. 4). Történelmi szempontból vizsgálva a kérdést számos kutató úgy véli, a konfliktus elkerülhetetlen. Annak érdekében, hogy elnyerje más országok bizalmát, Kína folyamatosan lépéseket tesz puha erejének fejlesztése terén. Az imént bemutatott okok miatt meggyőződésem, hogy megfelelő választás Kína puha erejének és forrásainak vizsgálata Kína és Mo. kulturális és oktatási kapcsolatainak tükrében.

Ahogy Nye megjegyezte tanulmányában, „a puha hatalmat könnyebb megtapasztalni, mint meghatározni vagy mérni” (Nye, 2014, p. 3), így egy kézzelfogható indikátorra kell támaszkodni a puha erő méréséhez. A kínai-magyar kulturális és oktatási kapcsolatok használata kutatási eszközként azzal indokolható, hogy a puha hatalom és e kapcsolatok szorosan összefüggést mutatnak: egy ország puha hatalmának sikeres építése egy másik országban megnövelheti a két ország közötti kulturális és oktatási cserék iránti hajlandóságot, mind hivatalos, mind civil cserék esetében. Ez az állítás természetesen fordítva is igaz: két ország közötti kulturális és oktatási kapcsolatok erőssége és spektrumának szélessége, ill. növekedése elméletileg hozzájárulhat a két ország puha hatalmának növekedéséhez egymás országában, függetlenül növekedésének mértékétől. Annak ellenére, hogy a puha erő és a kulturális diplomácia közötti kapcsolat nem feltétlenül egyenesen arányos, de a kölcsönös tiszteleten, nem pedig a hegemonián alapuló kulturális cserék intenzitása fontos indikátorként használható a puha erő mérésére.

A téma kutatása aktuális több okból is: elméleti szempontból a nemzetközi

kapcsolatoknak fontos részét képezik a bilaterális kulturális és oktatási kapcsolatok, melyek szoros kölcsönhatásban vannak a kétoldalú kapcsolatrendszer egészével, illetve annak egyéb elemeivel. A kulturális és oktatási kapcsolatok nem csupán visszatükrözik a politikai, gazdasági kapcsolatok állapotát, minőségét, hanem előre is mozdítják azokat; gyakorlati szempontból, Magyarország számára Kína az ázsiai régióban az egyik legfontosabb partnerország, Kína számára Magyarország pedig a közép- és kelet-európai régióban az egyik legfontosabb partnerország. Ez nem csupán abban mutatkozik meg, hogy egymásnak a legfontosabb kereskedelmi partnerei között szerepelnek, hanem abban is, hogy az elmúlt években új lendületet kapott az egyébként is komoly múltra visszatekintő magyar–kínai kétoldalú kapcsolatok teljes spektrumának fejlődése.

Az értekezés elméleti szemszögből is hoz újabb eredményeket. Az eddig általánosan elfogadott nyugati szempontú szemléletet szükségesnek tartom kibővíteni az alábbiakkal: meglátásom szerint korlátozásnak kell tekintenünk, ha kizárólag az uralkodó nyugati perspektívából vizsgáljuk a Kínával kapcsolatos ügyeket. Egyes kutatók úgy vélik, hogy a Kínai Népköztársaság 1949-es megalapítása óta a nemzetközi kapcsolatokat illetően az ország vallott nézete mind a klasszikus realizmus elvén alapul. Kína számos fájdalmas történelmi eseményt élt át: például külföldi elnyomást, félgyarmatosítást, hosszú küzdelem utáni betolakodók kiűzését és polgárháborúk sorozatát. Ezek a tapasztalatok hozzájárultak Kína felfogásának átalakulásához, amely az egységes világnézetről az államközpontú világrépre változott, ahol az ország fennmaradása az elsődleges álláspont (Pan, 2013, p. 87). Nem tagadhatjuk, hogy egy nemzet fennmaradása az elsődleges törekvés, ám azt is be kell látnunk, hogy számos nyugati országtól eltérően Kína puha hatalom szemléletének mélyebb történelmi gyökerei vannak. E kérdést illetően Kína különlegessége a több ezer éve tartó, a konfucianizmus által hangoztatott világrendszer gondolatának a kínai emberek gondolkodására és viselkedésére való hatásából következik (ez egy állandó, megszakítás nélküli folyamat), amely nagyon mélyen gyökerezik. E gondolkodásmód nemcsak Kína külpolitikai irányelvének meghatározását befolyásolja, hanem Kína tengerentúli puha hatalmi konstrukciós tervezésében és végrehajtásában is döntő szerepet játszik. Ez a mostani többpólusú világszerkezetben sokkal nyilvánvalóbban juthat majd érvényre, mint a bipoláris világrendben.

Annak ellenére, hogy a kulturális és oktatási kapcsolat fontos része a Kínai Népköztársaság és Magyarország cserekapcsolat-történetének, még nem született olyan

elemzés, tanulmány, amely átfogóan vizsgálta volna a magyar–kínai oktatási és kulturális kapcsolatok rendszerét, alakulását és fejlődését, így a témakörrel kapcsolatos kutatási eredmények hiánypótlók tekinthetők.

II. Kutatási módszerek

A Kína és Magyarország közötti kétoldalú kapcsolatok a 1949-es diplomáciai kapcsolatok létesítése óta időrendben barátságos, hideg, regenerálódó, folyamatosan fejlődő és gyorsan fejlődő szakaszokkal jellemezhetők. A két ország közötti kulturális kapcsolatok – a különböző időszakok politikai környezetének hatására – a szintén hullámvölgyeken mentek keresztül. Ezért a kulturális kapcsolatok tanulmányozása nem választható el a történelmi környezettől, ellenkezőleg, épp történelmi szempontból kell őket vizsgálni..

Noha az elméleti javaslatok és az elméleti tesztelés (bebizonyítás/cáfolás) típusú kutatásokat a politológiai tudományágakban tartják a leginkább elfogadottnak, a történelmet magyarázó és a történelmet értékelő kutatások pedig viszonylag ritkák, és nem minősülnek alapvetőeknek a politológia tudományágaiban, mégis vitathatatlan, hogy a nemzetközi kapcsolatok status quo-ja elválaszthatatlan a történelemtől. Stephen Van Evera így ír: „a politológiában az emberek általában inkább az elméleti alkotást és tesztelést részesítik előnyben, és figyelmen kívül hagyják az elmélet alkalmazását. Ez azonban félrevezető elfogultság. Történelmet elmagyarázó kutatások nélkül a történelem soha nem lesz érthető; történelmet értékelő kutatások nélkül nem okulhatunk a múltból, így nem fogják tudni a jelenlegi és jövőbeli problémákat megoldani.” (Van Evera, 2014, p. 89). Ezért a politika küldetésének a történelmi értelmezés feladatát is magában kellene foglalnia ahelyett, hogy a történészekre hagynánk teljes egészében ezt a feladatot. Ehhez meg kell szüntetnünk a tudományágak közötti szűk korlátozásokat. Ezek alapján elmondható, hogy az elmélet létrehozása és tesztelése mellett ugyanolyan jelentőséget kell tulajdonítani a szakpolitikai problémák megoldásának, a történelmi kérdések megválaszolásának és a szakirodalom áttekintésének. Mindezek alapján jelen disszertáció áttekinti a kínai–magyar kapcsolatok történetét, a levéltári irodalmi áttekintés és mélyinterjúk segítségével pedig történelmi szempontból válaszol a felmerülő kérdésekre. A történészekkel ellentétben a történelem szempontjából vizsgált politológiai tudományos tanulmányok azon elméleti kereten alapulnak, hogy megtalálják a történelmi események

bekövetkezésének és alakulásának mintázatát és esetleges törvényeit. Ily módon a disszertációm magában foglalja mind a történeti értelmezést, mind a történelmi értékelést. A dolgozat célja a puha hatalom elméletének az esettanulmányokon keresztüli tesztelése.

A politológia tudomány fő kutatási módszerei közül az elmélet tesztelésének két alapvető módszere van: kísérleti módszer és megfigyelési módszer. Kétféle megfigyelési teszt létezik: statisztikai módszer és esettanulmány. Ezért három alapvető vizsgálati módszer létezik: kísérleti módszer, nagy mennyiségű elemzésen alapuló megfigyelési módszer és megfigyelési módszer esettanalízissel (Van Evera, 2014, p. 25). Mind a nagy mennyiségű elemzésen alapuló megfigyelési módszer és esettanalízisen alapuló megfigyelési módszer alapvető kutatási módszer, megvannak a saját előnyeik és hátrányaik. A működőképesség és az „eseményfolyamatok követése” szempontjából az esettanulmány azonban az esettanulmány megfelelőbbnek tekinthető. Ezért a disszertáció a 1949-től kezdődő kínai–magyar kulturális kapcsolatokat egy egységes esetként elemzi és tanulmányozza, és ennek alapján tesztelem és egészítem ki a Nye által javasolt puha hatalom elméletét.

A kutatásom során a legnagyobb kihívás az volt, hogyan mérjük a puha hatalom erősségét. Mint ahogy azt Nye is írja, a hatalom ugyanolyan, mint a szerelem, könnyebb megtapasztalni, mint meghatározni vagy mérni, de ettől nem kevésbé valós (Nye, 2014, p. 3). A puha erő inkább a befogadók spontán megértésén alapszik, diffúziós hatással rendelkezik, és általános, nem pedig konkrét és látható eredménnyel jár (Nye, 2014, p. 3). A puha hatalom szempontjából végzett kutatások alapján kijelenthetjük, hogy a tudományos publikációkban általában két fő kutatási módszert alkalmaznak. Az egyik a hagyományos esettanulmány- kvalitatív kutatási módszer, a másik a statisztikán alapuló kvantitatív kutatási módszer. Az utóbbi években vannak kutatók, akik a statisztikai kutatási módszert alkalmazzák a puha hatalom tanulmányozására. Például, van olyan kínai kutató (Yang, 2008), aki statisztikai kutatási módszerrel a népesség, a terület, természeti erőforrások, gazdasági-katonai erő, társadalmi stabilitás, kulturális befektetések, kulturális intézmények, a kulturális termékek, a tudományos technotehetségek, a csúcstechnológiai vállalkozások száma stb. szempontjából a puha hatalomra egy szigorúan meghatározott indexrendszert és statisztikai értékelési modellt készített és a (kulturális) puha hatalomról kvantitatív kutatást végezett. A kvantitatív kutatás előnye, hogy specifikusabbá, mérhetőbbé és kiszámíthatóbbá teszi a puha hatalom vizsgálatát. Ám ennek a kutatási módszernek is vannak problémái, mint

ahogyan Nye is írja: „Amikor az erőt és az erőforrásokat egyenlőként értékeljük, néha ilyen paradoxonnal szembesülhetünk: az erősnek/keménynek született nem feltétlenül mindig ideális” (Nye, 2013, p. 5). A nemzetközi politikában a puha hatalom többnyire egy ország vagy egy szervezet kultúrájában megtestesített értékekből ered; a belföldi irányítás és politika által mutatott példákat, valamint a külkapcsolatok kezelési módját (Nye, 2013, p. 12) igen nehéz kvantitatív mutatókkal mérni.

A disszertációmban a kínaimagyar kulturális és oktatási kapcsolatokat választottam kutatási eszközként annak érdekében, hogy kézzelfogható legyen a puha erő mérése. De ha megpróbáljuk mérni a kulturális cserék számát és gyakoriságát Magyarország és Kína diplomáciai kapcsolatainak történetében, és ezen alapuló kvantitatív kutatást végzünk, könnyű félreértelmezni a kulturális cserék mögötti puha hatalom változásait. Mivel a puha erő és a kulturális diplomácia közötti kapcsolat nem feltétlenül egyenesen arányos, így az erősödő kulturális diplomácia nem jelent gyorsabban növekvő puha erőt. A puha hatalom népszerűsítésének mások által támogatott értékeken kell alapulnia, így a kulturális promóció és az arrogancia maszkjával elfedett kulturális hegemonia nem lehet népszerű.

Joseph S. Nye a *“Puha hatalom”* című művében az esettanulmány módszerét alkalmazva magyarázta el – az Egyesült Államokat, a volt Szovjetuniót, Európát, Ázsiát és a nem kormányzati szerveket véve példaként – , , hogy honnan származik a puha hatalom és hogyan kell használni/érvényesíteni azt, valamint hogy a puha hatalom hogyan befolyásolja a külpolitikát. Tekintettel a statisztikai kutatási módszer hiányosságaira, valamint Kína és Magyarország általános nemzeti erejének különbözőségére, a disszertáció nem készített saját statisztikai modellt, hanem Nye amerikai puha hatalomról végzett kutatási modelljét vettem alapul, az esettanulmány módszerét alkalmazva statisztikai adatokkal készit alátámasztást. A téma tárgyalása során a disszertációm nem tartalmaz statisztikai tanulmányt a Kína és Magyarország közötti kulturális és oktatási cserék összes adatairól, mivel nagyobb figyelmet szentelek a kulturális és oktatási csereprogramok dinamikájának. Megvizsgálom, hogy mely erők mozgatják az oktatási és kulturális csereprogramokat, illetve a kulturális diplomáciát Kína és Magyarország között a különböző történelmi időszakokban és nemzetközi helyzetekben – Kína szempontjából, azaz vizsgálom, hogyan történik a csere és a kölcsönhatás a két ország között e területeken, milyen tendenciák figyelhetők meg. Ennek ellenére bizonyos adatokat használlok a gondolatmenet és az érvelés alátámasztására.

Az esettanulmány-módszeren kívül a nemzetközi politológia tudomány egyik tradicionális kutatási módszerét is alkalmazzuk: az elemzési szint. A nemzetközi kapcsolatok mint önálló diszciplína, körülbelül száz éves fejlődése után különféle iskola és megközelítés született meg. A neorealizmus, a neoliberais institutionalizmus és konstruktivizmus magyarázat-képessége ma is vitatott. Annak ellenére, hogy máshogyan értelmezi a világot, mind a három megközelítés rendszerszintű elemzés, a nemzetközi rendszer- és a struktúrájára koncentrálnak. A nemzetközi rendszer jellemzői hatással vannak a rendszer egységeire, ami azt jelenti, hogy az állam viselkedése elválaszthatatlan a nemzetközi rendszer befolyásától. Általában a rendszerszerű elméletek szorosan kapcsolódnak az elemzési szinttel. A múlt század 50-es éveiben Kenneth N. Waltz már a *szintek* (nemzetközi rendszer szint, állami szint, egyéni szint) szempontjából elemezte a nemzetközi háborúk kitörésének az okait (Waltz, 1959). Később David J. Singer is tanulmányozta a szintek kérdését, és makró és mikro szempontból elemezte, hogy milyen tényezők hatnak az állam magatartására. Singer két szintet emelt ki: a nemzetközi rendszer szintjét és az állam szintjét. Kijelentette, hogy makró szinten a nemzetközi rendszer struktúrája és sajátossága vélhetően hat az állam magatartására, miközben mikro szinten a belügyek is befolyásolhatják, például az állam döntéshozó eljárása vagy akár a döntéshozók személyisége is (Singer, 1961, p. 77-92). A disszertációban a Singer-féle megközelítést alkalmazom, vagyis a nemzetközi rendszer, valamint a nemzet szintjén vizsgálom a kínai–magyar kulturális és oktatási kapcsolatokat.

Említésre méltó, ahogy a neoliberaisok kritizálták, a neorealizmus a nemzetközi rendszer struktúrájának tulajdonít fontosságot, elhanyagolva a nemzetközi rendszer folyamatait. Joseph Nye a tanulmányában azt írta, hogy a nemzetközi rendszernek két alkotórésze van: a nemzetközi rendszernek a struktúrája, illetve a folyamata (Nye, 1988, p. 235-251). Az államok közötti interakciók, kölcsönhatások alkotják a nemzetközi rendszer folyamatát, fordítva is e folyamat valószínűleg visszahat az állam magatartására, anélkül is, ha nem változna meg a nemzetközi rendszer struktúrája. Tehát adott országoknak a gazdasági teljesítménye, a technológia fejlődése, a nemzetközi rendszer szabályainak és intézményeinek változása, és egyéb „nem strukturális jelenségek” mind befolyásolhatják az államok cselekvését. Ehhez hasonlóan, ha megváltozik a két ország közötti gazdasági, társadalmi, kulturális cserekapcsolatok intenzitása, akkor várhatóan a két ország átfogó relációja is módosulni, változni fog. Erre jó példa lehetne az, hogy Európában az intenzív gazdasági,

kulturális, társadalmi cserekapcsolatok megerősítették az európai országok egymás közötti együttműködési szándékát, elmélyítették az interdependenciát és az egymással való kapcsolódást, így bizonyos mértékben előmozdították az európai integrációt. Ebből is látszik a nem strukturális tényezők hatása, még abban az esetben is, ha a nemzetközi rendszer nem változik. Éppen emiatt érdemes korszakokra bontani a megvizsgált magyar–kínai oktatási és kulturális kapcsolatok történetét, eltekintve attól, hogy a nemzetközi rendszer, a világrend bizonyos időszakban megváltozott vagy sem.

Ez a disszertáció azért foglalkozik a 1949–2020-as időszakkal, azaz Kína és Magyarország közötti diplomáciai kapcsolatok létesítésétől egészen máig, mivel ebben a 70 éves időszakban a világ politikai berendezkedése nagymértékű változásokon ment keresztül. A világrend és a nemzetközi helyzet változásai nagy hatással voltak a Kína és Magyarország közötti kulturális és oktatási kapcsolatokra.

Összegezve tehát a disszertációban az esettanulmány-módszert, az elemzési szintű és a történelmi/komparatív kutatási módszert alkalmazom oly módon, hogy az esettanulmányban a Kína és Magyarország közötti kulturális és oktatási cseréket vizsgálom, hogy feltárjam Kína puha hatalma alakításának módozatait Magyarországon. Konkrétabban az alábbi módon valósítottam meg:

- 1) Levéltári és egyéb helyszíneken, intézményekben történő anyaggyűjtés.
- 2) A releváns dokumentumok, történelmi anyagok feldolgozása.
- 3) Mélyinterjúk készítése interjúalanyokkal.
- 4) Releváns vizuális emlékek (fényképek, mozgókép) és hanganyagok felkutatása. Hanganyag- és filmarchívumokban végzett kutatás, illetve szemtanúk személyes gyűjteményében fellelhető fényképek felkutatása.
- 5) A kutatási téma szempontjából releváns statisztikák elemzése.

Magyarázatra szorul, hogy azért használok főleg magyar levéltári anyagokat, mert a disszertáció a kínai puha erő magyarországi kialakítására fókuszál, ezért célszerű magyarországi levéltárak iratait vizsgálni, mert így kaphatunk képet arról, hogyan gondolkodott a magyar fél Kínáról. A kutatás során fontos a források megbízhatósága, ezért – a levéltári anyagokon kívül – első kézből származó anyagokat, kormányzati dokumentumokat is figyelembe veszek.

A kínai–magyar diplomáciai kapcsolatok létesítése már több mint 70 éves múltra tekint vissza, amely időszakban a kínai és a magyar résztvevők alakították a két ország kapcsolatait. Ebből a szempontból a mélyinterjú is elengedhetetlen része

a disszertációmnak. A levéltári anyagokon kívül a kutatás során mélyinterjúkat is készítettem mind a magyar, mind a kínai érintettekkel. Az interjúalanyok beleegyezésüket adták, hogy a kutatáshoz fevétel készítek velük. Az interjúalanyok hozzájárultak válaszaik rögzítéséhez; disszertációmban az anonimitásukat biztosítom. A disszertációban félig strukturált interjút készítettem a Kínában élő vagy egykor ott dolgozó magyarokkal, beleértve sinológusokat, diplomatákat, kutatókat, üzletembereket, ösztöndíjasokat. Összesen tíz, Kínával vagy Magyarországgal foglalkozó interjúalannal készítettem mélyinterjút, többek között három fiatal Kína-szakértővel, akik jól ismerik a mai kínai-magyar kapcsolatok fejlődését, valamint hét idősebb, a rendszerváltás előtti időszakban aktív személyekkel, akik a két ország diplomáciai kapcsolatai felvételének elején már tanultak vagy dolgoztak egymás országában. Az idősebb generációhoz tartozók válaszaik azért kulcsfontosságúak, mert jól kiegészíthetik a más forrásokból kinyert információt. A három fiatal Kína-szakértő mind magyar származású, a hét idősebb interjúalany közül három magyar, négy kínai személy. A kutatáshoz további interjúkat is terveztem, azonban a felkért interjúalanyok egészségi állapotuk miatt lemondták az interjút. A tíz interjúalany főleg politikai, gazdasági-kereskedelmi, kulturális-oktatási területen dolgozott, és a kínai-magyar kapcsolatok fejlesztésének szentelte az életét. De a kínai részről vannak olyanok is, akik fiatal korukban Magyarországon tanultak a sport- (anti-dopping), a zenetudomány, illetve az orvostudományok területén, és hazautazásuk után a saját szakterületükön dolgoztak, nem pedig a kínai-magyar bilaterális területen. Az interjúalanyok, akik személyesen látták, hogy miként zajlott egy bizonyos történelmi esemény, a történelmi események tanúiként számos értékes információt nyújtottak, amelyeket a szakirodalom kiegészítésének és a kutatás fontos részének tekintek.

III. Az értekezés tudományos eredményei

A disszertáció hipotézise a Nye által javasolt puha hatalom elméletéhez kapcsolódik. Kutatásom fő hipotézise:

Kína saját politikai értékei és filozófiai a legfőbb irányelvek puha hatalmának építésében Magyarországon.

A fő hipotézis bizonyításához a feltevést alhipotézisre bontottam, amit külön-külön bizonyítok az értekezésben.

H1: A bipoláris világban a kínai politikai értékek döntő szerepűek voltak Kína puha hatalmának magyarországi építésében.

Bizonyítás: Az esettanulmányok c. fejezetben a Kína és Magyarország közötti kulturális és oktatási kapcsolatokat tanulmányoztam a Kínai Népköztársaság megalapítása óta a Magyar Nemzeti Levéltár értékes történelmi dokumentumai alapján, valamint a kínai–magyar kapcsolatok történetének tanúival készített interjúk révén. Arra jutottam, hogy a bipoláris világrendben a kínai–magyar kulturális és oktatási csere egyértelmű politikai eszköz volt a kétoldalú politikai kapcsolatok alakítására. A kulturális diplomáciai tevékenység közvetlen és mechanikus válaszként értékelhető az adott politikai helyzetekre, a kül- és belpolitikai tényezőkön kívül más tényező alig hatott az akkori kulturális és oktatási cserére Kína és Magyarország között. Az esettanulmány jól bizonyítja a Nye által javasolt elméletet, vagyis a hasonló/közös politikai értékek – a puha erő fontos forrásaként – növelik a két ország egymás iránti vonzerejét, vonzalmát, továbbá a kulturális és oktatási csere hajlandóságát.

H2: A többpólusú világrendben a kínai hagyományos értékek és filozófiák egyre nagyobb szerepet játszanak Kína puha hatalmának magyarországi építésében.

Bizonyítás: A második alhipotézis bizonyítására a 2003–2019 közötti időszakot választottam a kutatásba bevont fő időintervallumként, azaz a kínai „Egy Övezet Egy Út” kezdeményezés kihirdetésétől a Covid19-koronavírus-járvány kitöréséig tartó időszakot, bár a Covid19 kitörése utáni időszak is szóba kerül a disszertációban.

Az „Egy Övezet Egy Út” kezdeményezés, amelynek célja kínai megoldási javaslatok nyújtása a globális kormányzáshoz – nem vezetett a „Kína fenyegetéselmélet” felerősödéséhez, hanem épp ellenkezőleg, pozitív választ kapott az országok többségétől. Gyakorlatilag ez jelentős előrelépést jelent Kína puha hatalmának szempontjából, hiszen Kína – a keleti kultúra varázsán alapuló puha hatalom fejlesztési módján kívül – a saját hagyományos filozófiáját véve alapul, az együttműködési kezdeményezésekkel, a kölcsönösen előnyös nemzetközi együttműködés lehetőségeinek megteremtése iránti elkötelezettségével is próbálta erősíteni a nemzeti puha hatalmát; miközben igyekszik elkerülni a gazdaság gyors növekedésétől való

félelmet, másképpen fogalmazva igyekszik elkerülni a „kínai fenyegetéselmélet”-et a világ más országaiban.

Elméleti szinten a kínai próbálkozás kibővíti a puha hatalom Nye által javasolt három forrását a nemzeti puha hatalommal, ugyanakkor elkerüli a pusztán gazdasági erőre támaszkodó puha erő fejlesztési módját, ahogy egyes kutatók javasolták. A kölcsönösen előnyös nemzetközi együttműködés lehetőségeinek megteremtése mint cél tekinthető a kínai nemzeti puha hatalom új forrásának. Ezenkívül a disszertáció kitér a jövőbeli potenciális gazdasági együttműködési lehetőségekre épülő nemzeti puha hatalom forrásainak kockázati és fenntarthatósági kérdésére.

A toleráns és nyitott „Egy Övezet Egy Út” kezdeményezéshez képest a Covid-19 kitörése után Kína egy viszonylag visszafogott és implicit, bizonyos értelemben befelé irányuló utat választott a puha hatalmának építésére, ami szintén a hagyományos kínai gondolkodásmódot tükrözi. A multipolarizációs világban Kína nemzeti erejének növekedésével, az ázsiai ország kulturális diplomáciai politikája egyrészt még mindig fáradozik a modern nemzetközi kapcsolatok közelítésének alkalmazásán, másrészt – ami egyre nagyobb mértékben megfigyelhető – igyekszik megtartani saját hagyományos filozófiáját. Nye elmélete ezt a fajta keleti perspektívájú politikát figyelmen kívül hagyta.

A történelmi események nyomon követésén és elemzésén keresztül vizsgálom és kiegészítem a Joseph Nye által javasolt puha hatalom elméletet. Az értekezés újabb eredményekre jutott, és további kiegészítéseket javasol a puha hatalom elméletéhez, amelynek kritikus szemléletű elemzéséhez a következő megállapításokat tettem:

1. Nye a *Puha hatalom* című könyvében úgy vélte, hogy „a gazdasági erő csábító és kényszerítő, amit kereskedelem és szankciók révén érnek el. Kormányzati szinten ezek a támogatás, a megvesztegetés és a szankciók.” Nye a tanulmányában nem építette be a gazdaságot a puha hatalom forrásai közé. Véleményem szerint azonban a gazdaság nem tisztán kemény erőt jelenthet, hanem kétféleképpen is lehet a puha hatalom forrása: egyrészt az elért gazdasági eredmények (ha nem fenyegetést jelentenek más országokra nézve), másrészt más országok elvárásai a jövőbeli nemzetközi gazdasági és kereskedelmi együttműködési lehetőségeivel és az ezzel járó potenciális nyereséggel szemben. A disszertációmban az esettanulmányon keresztül arra jutottam, hogy „Kína fenyegetése” árnyékában pusztán a gazdasági teljesítmény nem növelheti Kína puha

hatalmát, de az „Egy Övezet Egy Út” kezdeményezés kihirdetése után a kínai gazdasági eredményekben és teljesítményekben rejlő potenciális együttműködési lehetőségek és az ebből fakadó gazdasági hasznok vonzerő lehet más országok szemében.

2. Nye a 2015-ben megjelent új könyvében továbbra is megtartotta a puha hatalom három forrását (a kultúra, a politikai értékek, a külpolitika). Annak ellenére, hogy hivatalosan nem vonta be a gazdaságot a puha erő forrásai közé, a „Kína felemelkedése” c. fejezetben úgy fogalmazott, hogy „a kínai »piaci leninizmus« gazdasági modellje puha erőt jelent néhány tekintélyuralmi országban, azonban ellenkező hatást vált ki számos demokráciában”. Ez az állítás azért nem felel meg a valóságnak, mert egyrészt Kínában nem létezik „piaci leninizmus” mint gazdasági modell, hanem az úgynevezett „szocialista piacgazdasági rendszer kínai jellemzőkkel” van jelen. Véleményem szerint a kínai gazdasági rendszernek nincs követője a világon, így nem mondhatjuk, hogy maga a kínai gazdasági rendszer vonzó lenne más országoknak. Úgy vélem, hogy a puha hatalom forrásainak vizsgálatakor meg kell különböztetni a gazdasági teljesítmény és a gazdasági rendszer fogalmát. Másrészt a tekintélyuralmi és demokratikus országok vonatkozásában, a disszertációmban az esettanulmányon keresztül bebizonyítottam, hogy Magyarország mint demokratikus ország az utóbbi tíz évben szoros kapcsolatot ápol Kínával. Különösen a kínai „Egy Övezet Egy Út” kezdeményezés kihirdetése után Magyarország számos „első” alkalmat tart számon a kínai–magyar kapcsolatokat illetően, amelyek Közép- és Kelet-Európában vezető és példaértékű jelentőséggel bírnak. Ez a jelenség teljes mértékben bizonyítja, hogy a kínai gazdaság demokratikus országban is nyerhet puha erőt.

3. Nye kutatásában a puha hatalom és az ezen alapuló további elméletek a nyugati szemléleten és értékrenden alapulnak, figyelmen kívül hagyva ezeknek eltérő értelmezését a különböző kultúrák és értékek között. Nye arra hívta fel a figyelmet, hogy „Amikor egy ország kultúrájában egyetemes értékek találhatók, akkor a saját politikájában véghez vitt dolgok más országok által is elismert értékek és érdekek; ekkor a felek egyfajta vonzó és felelősségteljes kapcsolatot tudnak kiépíteni, ennek megfelelően nő az adott ország esélye, hogy megszerezze, amit akar.” Ez a nyugati filozófián alapuló egyfajta megismerés, és nyilvánvalóan ellentétes a keleti filozófiával. Kína a világon a legrégebb civilizációval rendelkező ország: a fejlődés több ezer éve alatt egyedülálló nyelvet és írást, életmódot, filozófiai gondolkodást és értékrendet fejlesztett ki, amely jelentősen eltér a nyugati civilizációkétól. Ezért amikor Kína egy

másik országgal lép kapcsolatba, akkor mindig igyekszik hangsúlyozni azt, hogy „különbözünk, de harmóniára törekszünk”, és úgy tekinti, hogy egyetemes értékek nem léteznek. A diplomáciai gyakorlat szemszögéből az amerikai diplomáciai stratégiától eltérően Kína számára a gazdasági szankciók használata más országok elnyomására nem megfelelő eszköz, ezért Kína mint a világ második legnagyobb gazdasága, soha nem kezdeményezett semmilyen gazdasági szankciót. Kína számára a kölcsönösen előnyös eredmények és a gazdasági együttműködés révén létrejövő haszon elérése megfelelő megoldás a konfliktushelyzetek megszüntetésére vagy az országok közötti kapcsolatok elmélyítésére. Ennek következtében Kína – politikájában – a gazdasági eszközöket inkább a puha hatalom, nem pedig a kemény hatalom kategóriájába sorolja. Összefoglalva úgy vélem, a fogalmak megértését a kelet és a nyugat közötti különféle értékek mentén is szükséges megvizsgálni. Vannak korlátai ugyanis, ha kizárólag nyugati perspektívából ismerjük a világot, illetve tekintjük az adott kérdéseket, jelenségeket.

IV. Főbb hivatkozások

Elsődleges források

Magyar Nemzeti Levéltári iratok

1. 1964. évi Követi jelentés. Előadó: Újlaki, Peking, 1965. február 5.
2. A KNK helyzete és a magyar–kínai kapcsolatok alakulása 1964-ben. Előadó: Újlaki György, Szabados László, Budapest 1965. január 16.
3. A Magyar pártküldöttség átutazása Pekingben. Előadó: Iván László. 1965. október 17.
4. Dobi István beszéde az Országos Népi Gyűlés Állandó Bizottságának és a Népi Politikai Tanácskozó Testület Állandó Bizottságának együttes, kibővített ülésén. 1959. október 19.
5. Feljegyzés: Direktívák a magyar–kínai államközi kapcsolatok fejlesztésére (javaslat). előadó: dr. Újlaki György, 1965.
6. Huszár Flórián beszámolója. 1969. május 28.
7. Külügyminisztérium bizalmas iratai 1945-1964.
8. Magyar–kínai diákcsere: “Kínai diákcsere” Budapest, 1950. június 15.

9. Magyar-kínai diákcseré: "Ösztöndíjasok cseréje" Budapest, 1950. július 20.
10. Negatívumok és pozitívumok a magyar-kínai kapcsolatokban. 1968. június 12.
11. Ösztöndíj-ügyek: "Kínában tanuló aspiránsaink" (előadó: Szipka József), Peking, 1953. január 28.
12. Ösztöndíj-ügyek: „Aspiránsok ügye”, Budapest, 1953. június 23.
13. Ösztöndíj-ügyek: Tolnai Gábor a "kínai adatkérés" c. jelentése. Budapest, 1953. március 20.
14. Rövid összefoglaló a Kínai Népköztársaság helyzetéről és a magyar-kínai kapcsolatok alakulásáról - a követi konferenciához. 1966. november 30.
15. Száll József ideiglenes ügyvivő jelentése a Külügyminisztériumnak Csen Ji külügyminiszternek a Nyers Rezső vezette magyar szövetkezeti delegációval folytatott megbeszéléséről.

Egyéb elsődleges források

1. A magyar-kínai baráti társaság kiadványa: *Pekingi Magyar Rapszódia: Emlékek a magyar-kínai kapcsolatok 65 évéből*, 2014.
2. A szerző által készített interjúk a Kínával vagy Magyarországgal foglalkozó interjúalannyal
3. Józsa Sándor kiadatlan emlékirata.
4. Magyarországi Külgazdasági és Külügyminisztérium: *Valóság: a Magyar Orientalisták*, Pharma Kiadó, Budapest, 2014.
5. MTA Jelenkorkutató Bizottság: *Magyar Külpolitika (1956-1989): Történeti kronológia*. Akaprint, Budapest, 1993.
6. MTA Jelenkor-kutató Bizottság: *Magyar-kínai kapcsolatok 1956-1959: dokumentumok*. Paulus-Publishing Bt., Budapest, 2001.
7. Secretariat for China-CEEC Cooperation: *Important Documents of Cooperation Between the People's Republic of China and Central and Eastern European Countries* (中国-中东欧国家合作重要文件汇编). World Knowledge Publishing House, Beijing, 2017.

Másodlagos források

Arndt, R.T. (2006): *The First Resort of Kings: American Cultural Diplomacy in the*

Twenty Century, Potomac Books, Inc., Washington, D.C.

Barr, Michael (2013): *Who's Afraid of China? The Challenge of Chinese Soft Power* (中国软实力: 谁在害怕中国), CITIC Publishing Group, Peking.

Blanchard, Jean-Marc F., és Lu, Fujia (2012): „Thinking Hard About Soft Power: A Review and Critique of the Literature on China and Soft Power.” *Asian Perspective*, vol. 36, no. 4, Lynne Rienner Publishers, pp. 565–89, <http://www.jstor.org/stable/42704806>.

Chiung, Chiu Huang és Chih, Yu Shih (2014), *Harmonious Intervention: China's Quest for Relational Security*, Farnham, Ashgate.

Ding, Chao (2014): *A közép- és kelet-európai országok ókori kínai kulturális klasszikusok 20. századi elterjedésének évkönyve* (20 世纪中国古代文化经典在中东欧国家的传播编年), Elephant Press, Peking.

Éger, György és Kiss, J. László (2004): *Stratégia és Kultúra: Kulturális Külpolitika az Új Kihívások Tükrében*, Teleki László Alapítvány, Budapest.

Gönyei, Antal (szerk., 1988): *Dokumentumok Magyarország nemzetközi kulturális kapcsolatainak történetéből (1945-1948)*, Téka könyvkiadó, Budapest.

Gupta, Amit Kumar (2013): „Soft Power of the United States, China, and India: A Comparative Analysis.” *Indian Journal of Asian Affairs*, vol. 26, no. 1/2, Manju Jain, pp. 37–57, <http://www.jstor.org/stable/43550355>.

Harrison, Lawrence E. és Huntington, Samuel P. (2001): *Culture Matters: How Values Shape Human Progress*, Basic Books, New York.

Hszi, Csin-ping (2017): *Hszi Csin-ping Kína Kormányzásáról: Antall József Tudásközpont*, Budapest.

Hu, Bo (2004): *Magyar események a hidegháború árnyékában: a nagyhatalmak reagálása és interakciója* (冷战阴影下的匈牙利事件: 大国的应策与互动), Kínai Társadalmi Tudományi Akadémiai kiadó, Peking.

Huntington, Samuel P. (1996): *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, Simon & Schuster, New York.

Kiss, J László (2004): „Kulturális külpolitika- avagy egy kutatás dimenziói”. In: Éger György, Kiss J. László (szerk.): *Stratégia és Kultúra: kulturális külpolitika az új kihívások tükrében*. Teleki László Alapítvány, Budapest.

- Kiss, J. László (2003): „Nemzeti identitás és külpolitika Közép- és Kelet-Európában”.
In: Kiss J. László (szerk.): *Nemzeti identitás és külpolitika Közép- és Kelet-Európában*, Teleki László Alapítvány, Budapest.
- Kissinger, Henry (2014): *Kínáról*. Antall József Tudásközpont, Budapest.
- Kissinger, Henry (2015): *Világrend*. Antall József Tudásközpont, Budapest.
- Lebow, Richard Ned (2009): *A Cultural Theory of International Relations*, Cambridge University Press.
- Lee, Jack T. (2015): „Soft power and cultural diplomacy: emerging education hubs in Asia”. *Comparative Education*, vol. 51, no. 3, pp. 353-374,
[DOI: 10.1080/03050068.2015.1037551](https://doi.org/10.1080/03050068.2015.1037551)
- Li, Zhi (2006): *Cultural Diplomacy – an Interpretative Mode of Communication* (文化外交：一种传播学的解读), Peking University Press, Peking.
- Liu, Han és Shi, Yibin. (2013.): „Connotation Interpretation and Value Choice of Cultural Imperialism—On Tomlinson’s Thought of Cultural Communication (Part I)”. In: *Journal of Jishou University* (Social Science Edition) vol.34, no.5, pp. 105-109.
- Liu, Jinan (1990): *Mass Communication and International Relations*, Beijing Broadcasting Institute Press, Peking.
- Maddison, Angus (2006): „The World Economy: A Millennial Perspective”. *Organisation for Economic Co-operation and Development*, Appendix B, pp. 261-263.
- Mearsheimer, John. J. (2001): *The Tragedy of Great Power Politics*, W. W. Norton, New York.
- Motley, James B. (1991): „Az Egyesült Államok szokatlan konfliktus politikája és stratégiája”; In: China Institute of Modern International Relations (szerk.): *A szovjet fenyegetésen túl: az amerikai hadsereg hidegháború utáni környezetben* [J]
- Myers, Evelyn (1965): *Cultural Affairs and Foreign Relations*, United States Air Force Academy Library, Colorado Springs.
- Niu, Jun (2014): *Introduction to History of Foreign Relations of the People’s Republic of China*. (1949-2000), (中华人民共和国对外关系史概论 (1949-2000)), Peking University Press, Peking.

- Nye, Joseph (2014): *Soft Power: The Means to Success in World Politics* (软实力), China CITIC Press, Peking.
- Nye, Joseph (2017): *Véget ér-e az amerikai évszázad?* Antall József Tudásközpont, Budapest.
- Nye, Joseph S. (1988): „Neorealism and Neoliberalism.” *World Politics*, vol. 40, no. 2, Cambridge University Press, Trustees of Princeton University, pp. 235–51. <https://doi.org/10.2307/2010363>.
- Nye, Joseph. (1998): „As China rises, must others bow?”, *The Economist*, 1998. június. 25., pp. 23.
- Paikert, Géza (1952): „Hungarian foreign Policy in Intercultural Relations (1919-1944)”. Reprinted from *The American Slavic and East European Review*, vol. XI.
- Pan, Zhongqi (2013): *Fogalmi divergencia és a kínai-európai kapcsolatok* (概念分歧与中欧关系), Shanghai People's Publishing House, Sanghaj.
- Paradise, James F. (2009): „China and International Harmony: The Role of Confucius Institutes in Bolstering Beijing’s Soft Power.” *Asian Survey*, vol. 49, no. 4, University of California Press, pp. 647–69, <https://doi.org/10.1525/as.2009.49.4.647>.
- Peng, Xinliang (2008): *Cultural Diplomacy and China's Soft Power: a Global Perspective* (文化外交与中国的软实力：一种全球化的视角). Foreign Language Teaching and Research Press, Peking.
- Pritz, Pál (1995): *Magyar diplomácia a két világháború között*, Magyar Történelmi Társulat, Budapest.
- Qin, Yaqing (2009): *International System and China's Diplomacy* (国际体系与中国外交), World Knowledge Publishing House, Peking.
- Riding, A. (2005): ‘Rerun Our Cold War Cultural Diplomacy’, *New York Times*, Oct. 27, 2005, E.10.
- Sablosky, Antunes J. (2003): *Recent Trends in Department of State Support for Cultural Diplomacy: 1993-2002*, Center for Arts and Culture, Washington, D.C.
- Shambaugh, David (2015): „China’s Soft-Power Push: The Search for Respect.” *Foreign Affairs*, vol. 94, no. 4, Council on Foreign Relations, pp. 99–107, <http://www.jstor.org/stable/24483821>.

- Singer, David (1961): „The Level-of Analysis Problem in International Relations”. In *the International System: Theoretical Essays*, szerkesztő: Klans Knorr és Sidney Verba, Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Ujváry, Gábor (2013): *Kulturális Hídőállások: A külföldi intézetek, tanszékek és lektorátusok szerepe a magyar kulturális külpolitika történetében*, Ráció Kiadó, Budapest.
- Vadász, János (1998): *Kulturális Alaptörvény: Dokumentumok*, KKDSZ, Budapest.
- Vámos, Péter (2008): *Kína mellettünk? Kínai külügyi iratok Magyarországról, 1956*. MTA Történettudományi Intézete, Budapest.
- Van Evera, Stephen. (1997): *Guide to Methods for Students of Political Science*, Cornell University Press.
- Waltz, Kenneth N. (1959): *Man, the State, and War*, Columbia University Press, New York.
- Wang, Dong és Cao, De Jun (2019): *Újra Globalizáció (再全球化)*, Social Sciences Academic Press (China), Peking.
- Wang, Huning (1993): „Kultúra mint nemzeti erő: puha erő” (作为国家实力的文化: 软权力) , *Fudan University Journal*, 1993/3. pp. 91-96. DOI:CNKI:SUN:FDDX.0.1993-03-015.
- Yu, Jun (2013): *China's Foreign Affairs and Foreign Policy (中国外交与外交政策)*, National School of Administration Press, Peking.
- Zhou, Lijuan (2010): *Kulturális cserék és kínai diplomácia (对外文化交流与新中国外交)*, Culture and Art Publishing House, Peking.

V. A témakörrel kapcsolatos saját ill. társszerzős publikációk jegyzéke

i. kínai nyelvű könyv, könyvrészlet, fejezet

1. Wang Qiuping: The Orbán Phenomenon – How the Hungarian Government Uses Law to Reshape the Political Ecology, in *Annual report on the development of Central and Eastern European countries (2020)*, Social Sciences Academic Press (China), 2021.

2. Guo Xiaojing, Wang Qiuping: Country Report – Hungary, in *Annual report on the development of Central and Eastern European countries (2020)*, Social Sciences Academic Press (China), 2021.
3. Wang Qiuping, Xu Yanyi: Country Report – Hungary, in *Annual report on the development of Central and Eastern European countries (2018-2019)*, Social Sciences Academic Press (China), 2019.
4. Wang Qiuping, Xu Yanyi: Development Report of Hungary, in *Annual Report on the Development of Central and Eastern European Countries (2016-2017)*, Social Sciences Academic Press (China), 2018.
5. Szunomár Ágnes, Wang Qiuping: Chinese Soft Power in Hungary, in *The Belt and Road Country Studies*, China Social Sciences Publishing House, 2019
6. Wang Qiuping: Hungarian Soft Power in China, in *Collection of Papers on the Development and Innovation of Trade Services*, China Commerce and Trade Press, 2019
7. Wang Qiuping: Magyar-szlovák nyelvkonfliktus (kínai nyelvű), in *Reports on Language Life in Foreign Countries (2016)*, The Commercial Press (China), 2016

ii. kínai nyelvű referált folyóiratban megjelent tanulmányok, recenziók

1. Wang Qiuping: Comment: Blurring the Boundary between Heaven and Hell: Parti Nagy Lajos and his works: in *Fiction World*, Shanghai Literature & Art Publishing House, 2015.
2. Wang Qiuping: Relations between China and Hungary in the View of Soft Power: in *International Communications*, Center For International Communication Studies, 2018

iii. Egyéb kínai nyelvű publikáció

Wang Qiuping:

Hiénaesztrád. A szerencse csapása. Angyalesetek. Testékszerek (fordítás

magyarról kínaira), in *Fiction World*, Shanghai Literature & Art Publishing House, 2015

iv. Idegen nyelvű könyv, könyvrészlet, fejezet

1. Könyv fejezetei:

Wang Qiuping: „az igazi kínai konyha” c. fejezet és a „kínai pálinka” c. fejezet (magyar nyelvű), in *Pálcikával Budapesten*, Szubjektív Értékek Alapítvány, 2014

2. Konferenciakötet:

Wang Qiuping: Environmental Problems and Economic Development in China (angol nyelvű), in *Economic policy alternatives and social models. Studies on European Integration*. Savaria University Press, 2015

3. Könyv fejezete:

Wang Qiuping: Structural Funds and Cohesion fund in Hungary: An Overview (angol nyelvű), in *Comparison of Experiences of the Visegrad Countries in Using EU Regional Development Funds: Studies on national development programmes*. Volume 1. Academic year 2014-2015. Jean Monnet Chair in EU Policies, Corvinus University of Budapest, 2015

v. Idegen nyelvű referált folyóiratban megjelent tanulmányok, recenziók

1. Wang Qiuping: A mélypontra sodródott kínai–magyar kapcsolatok (1960–1976) (magyar nyelvű), in *Külügyi Szemle*, Budapest, 2020.12